

Forskningsartikel

Prekarisering genom klimatförändringar

Byggnadsarbetares erfarenheter av extremväder

Bo Nilsson

Climate change is widely recognized as affecting large parts of the world, including Sweden, and is associated with increasingly severe weather events such as floods, droughts, and storms. These changes also impact various occupational groups, not least construction workers. This paper investigates how construction workers describe the influence of climate change on their working conditions, particularly in relation to increasingly unpredictable weather patterns. The analysis focuses on how these narratives can be understood through the concept of precarization— notions and experiences of scarcity, vulnerability, and uncertainty. Drawing on critical realism, the study is based on interviews with 16 construction workers and survey responses from 250 participants. A thematic analysis identified three forms of precarization: direct, indirect, and adaptation related.

Keywords: climate change, construction workers, precarisation, critical realism

Att stora delar av världen – inklusive Sverige – påverkas av klimatförändringar är konstaterat i många sammanhang. Alltmer besvärliga väderförhållanden med ödesdigra översvämningar, torkperioder och stormar kopplas till dessa förändringar. Ett förändrat klimat påverkar även olika yrkesgrupper, inte minst byggnadsarbetare. Den här texten handlar om byggnadsarbetares vittnesmål om hur arbetssituationen påverkas av klimatförändringar i termer av alltmer svårkontrollerade väderförhållanden. Ett speciellt fokus riktas mot hur berättelserna kan förstås i termer av prekarisering, det vill säga hur de förmedlar föreställningar om och erfarenheter av brist, utsatthet och osäkerhet. Utgångspunkter är kritisk realism, intervjuer med 16 byggnadsarbetare och enkätsvar från 250 byggnadsarbetare. Materialet har genomgått en tematisk analys och tre former av prekarisering identifieras i texten, direkt prekarisering, indirekt prekarisering och prekarisering genom anpassning.

Nyckelord: klimatförändringar, byggnadsarbetare, prekarisering, kritisk realism

Inledande ord

Att stora delar av världen – inklusive Sverige – påverkas av klimatförändringar är konstaterat i många sammanhang (t.ex. Copernicus 2024). Alltmer besvärliga väderförhållanden med ödesdigra översvämningar, torkperioder och stormar kopplas till dessa förändringar. Andra beskrivna effekter av ett förändrat klimat är stigande havsvattennivåer, störningar i livsmedelsförsörjningen och utrotning av växter och djur (t.ex. Världsnaturfonden 2023). Naturkatastrofer och extremväder innebär ökade kostnader för reparationer och återuppbyggnad av infrastruktur. Medier rapporterade hösten 2026 att försäkringsersättningarna har ökat med 200 procent de

senaste fem åren på grund av skador på fastigheter som orsakats av extremväder (t.ex. Aftonbladet 2026), och det varnas för att vissa fastigheter inte överhuvudtaget kommer att kunna försäkras om klimatförändringarna fortsätter (t.ex. Dagens Industri 2020).

Men ett förändrat klimat påverkar även olika yrkesgrupper, inte minst de som arbetar utomhus. Det gäller till exempel jordbrukare, installatörer samt väg- och byggnadsarbetare. Den här texten handlar om den sistnämnda gruppen, och syftet är att beskriva och analysera byggnadsarbetares berättelser om hur de uppfattar att arbetet och arbetssituationen påverkas av den typen av extremväder som har kopplats till klimatförändringar, till exempel utdragna värmeböljor, stora mängder

nederbörd och svåra vindförhållanden. Ett speciellt fokus riktas mot hur berättelserna kan förstås i termer av prekarisering, det vill säga hur de förmedlar föreställningar om och erfarenheter av en ökad klimat- och väderrelaterad utsatthet och osäkerhet inom deras yrke.

Tidigare forskning

Etnologisk arbetslivsforskning är ett förhållandevis omfattande fält. Här finns studier som fokuserar specifika yrkesgrupper så som kontorsarbetare (Conradsson 1988), varvsarbetare (Wikdahl 1992), typografer (Lundin 1992), postanställda (Lundgren 1990) och fabriksarbetare (Ehn 1981; Martinsson 2006), liksom studier av arbetsliv i nyliberala kontexter (Nilsson & Sjöstedt Landén 2017; Lindqvist 2017) och övervakning och styrning i arbetslivet (Bodén 2023).¹ Dessa placerar yrkesarbetet i sin samtid och sin specifika kulturella kontext, och visar också hur arbete är en meningsskapande, identitetsskapande och socialt situerad praktik. Däremot är svensk etnologisk forskning om arbetsliv i relation till klimatförändringar mer begränsad. I ett bredare internationellt perspektiv finns dock en hel del arbeten, exempelvis studier av hur jordbrukare (Harvey et al. 2018), räddningspersonal (Leon et al. 2007) och brandmän (Britton et al. 2013) påverkas av klimatförändringar. Som en av de mer utsatta grupperna framhålls byggnadsarbetare (Wedawatta et al. 2011; Mills 2003; Xiang et al. 2014), inte minst beroende på att en stor del av deras arbete utförs utomhus (Lundgren Kownacki 2018) och att arbetet är fysiskt ansträngande, vilket till exempel medför att höga temperaturer blir extra påfrestande (Acharya, Boggess & Zhang 2018). Ofta betonas de många olika problem som klimatförändringarna leder till och också hur arbetare försöker anpassa sig till förändrade arbetsvillkor (t.ex. Habibi et al., 2024). Många undersökningar är dock utförda i varma, sydliga, länder som Indien, Kina och USA, och de undersöker i första hand betydelsen av extrem värme och värmeböljor (t.ex. Acharya, Boggess & Zhang 2018). Klimatforskningen har dominerats av ett mätintresse; man mäter effekterna av klimatförändringarna, till exempel i meteorologiska studier. Men allt fler har börjat efterfråga studier av klimatförändringarnas sociala och kulturella aspekter och vad de innebär för människors föreställningar och beteenden (t.ex. Opperman et al. 2018). Vidare efterfrågas fler studier av klimatförändringarnas betydelse för arbetslivet (Forte & Formas 2021).

Mot den bakgrunden baseras den här studien på förhållanden i Sverige och den fokuserar de innebörder som byggnadsarbetare tillskriver inte bara höga temperaturer, utan även andra väder som de själva associerar med klimatförändringar, såsom svåra vindförhållanden, långa

isperioder och mycket nederbörd. Sverige är ett land som hastigt påverkas av klimatförändringarna – även om det inte drabbas av lika extrema väder som vissa andra länder. Ödesdigra stormar och översvämningar har blivit vanligare, och temperaturökningen är ungefär dubbelt så stor som det globala genomsnittet (SMHI u.å.).

Tillvägagångssätt

Undersökningen bygger på intervjuer med 16 byggnadsarbetare verksamma på olika håll i Sverige. Intervjuerna genomfördes via Zoom och varade i 30–90 minuter. Utgångspunkten var en frågelista som bestod av både riktade och öppna frågor. Vidare är texten baserad på enkätsvar från 250 byggnadsarbetare. Enkäten spreds med hjälp av fackföreningen Byggnads, och bestod av både kvalitativa och kvantitativa frågor. I enkätundersökningen användes programvaran REDCap för att kunna säkra de svarandes anonymitet. I intervjuerna såväl som i enkäten klargjordes att frågorna handlade om den typen av väderförhållanden som kan betraktas som en effekt av klimatförändringarna. De citerade intervju- och enkätsvaren är lätt redigerade för att öka läsbarheten. IP står för intervjuperson. Materialinsamlingen har genomförts av författaren i samarbete med Jenny Lönnroth.

Materialet har genomgått en tematisk analys då jag sorterade de berättelser som materialet utgjordes av (jfr Braun & Clarke 2006). Det stod tidigt klart att berättelser om väder och arbete ofta handlade om svårigheter och utsatthet, och jag valde att använda begreppet prekarisering för att fördjupa förståelsen. Det analytiska arbetet resulterade i tre övergripande teman: ”direkt prekarisering”, ”indirekt prekarisering” och ”prekarisering genom anpassning”, vilka också organiserar textens uppbyggnad.

Det ska noteras att det inte går att ta för givet att de väderförhållanden som byggnadsarbetarna berättar om är ett direkt resultat av klimatförändringar, men den typen av besvärliga väderförhållanden som omtalas i materialet, till exempel allt längre värmeböljor, har som sagts kopplats till just klimatförändringar, och de uppfattades också av forskningspersonerna som kopplade till klimatförändringar.

Etnologiämnet har sedan senare delen av 1900-talet präglats av en konstruktivistisk grundhållning, där det betraktas som svårt, eller ibland omöjligt, att uttala sig om hur verkligheten ”egentligen” är beskaffad. I stället har forskningen riktat uppmärksamheten mot de sätt på vilka verkligheten representeras. Sådana representationer, i form av intervjuer, filmer, mediereportage eller arkivmaterial, förstås som resultat av specifika sociala, kulturella, diskursiva och narrativa sammanhang. Detta synsätt innebär att återgivningar av verkligheten ses som formade av kategorier som kön, ålder och etnicitet, liksom av politiska och ideologiska föreställningar. Följaktligen har forskningen ofta intresserat sig mindre för att nå fram till en bakomliggande ”verklighet” och mer för att analysera hur olika villkor reproduceras, förhandlas och förändras i just dessa representationer.

¹ Det finns såklart väldigt många fler exempel. Detta ska endast ses som ett axplock.

Den här texten är däremot inspirerad av kritisk realism (se Bhaskar 2008, 1998). En grundtanke i kritisk realism är att den ska fungera som ett tredje alternativ till å ena sidan det positivistiska paradigmet och å den andra en långt driven konstruktivism och postmodernism (Smith 2011). Enligt kritisk realism existerar verkligheten oberoende av våra observationer samtidigt som kunskapen om den är begränsad samt socialt och kulturellt konstruerad. Vetenskap är ett sätt att närma sig verkligheten även om den inte kan uttala sig med absolut säkerhet. I den här texten tillämpas inte kritisk realism på exakt samma sätt som dess förespråkare har gjort, det vill säga utgångspunkten är inte att sociala och kulturella fenomen enbart kan förstås utifrån de grundläggande strukturer som genererar dessa fenomen. Enligt den här studiens förståelse av kritisk realism ska intervjuerna och enkätsvaren förstås som konstruerade i den bemärkelsen att de är formade i ett socialt och kulturellt sammanhang. De betraktas dock också som speglingar av byggnadsarbetarnas konkreta erfarenheter av rådande arbetsförhållanden, även om det saknas direkt tillgång till dessa förhållanden. Jag utgår med andra ord från att berättelserna förmedlar värdefull kunskap om byggnadsarbetets villkor. Vad som stärker denna tes är samstämmigheten i intervjuerna och i enkätsvaren; trots att de 266 forskningspersonerna är verksamma i olika delar av landet, är åldersmässigt spridda, har skilda arbetsuppgifter och är anställda i olika typer av företag och organisationer uppvisar deras berättelser betydande överensstämmelser. Detta tas således som ett belegg för att berättelserna säger någonting om vad det faktiskt innebär att arbeta som byggnadsarbetare under besvärliga väderförhållanden.

Prekarisering

Materialet kännetecknas av att det reflekterar föreställningar om och erfarenheter av utsatthet, sårbarhet och osäkra arbetsförhållanden, vilket ses som ett uttryck för (processer av) prekarisering. Denna prekarisering kan kopplas till de övergripande förändringar av arbetsmarknaden som pågått sedan 1970-talet. Den nyliberala globaliseringen innebar att stater utsattes för press att avreglera och skapa en mer flexibel arbetsmarknad med ökad konkurrens och privatiseringar. Till detta kom en ökad arbetskraftsinvandring parallellt med att företag flyttade produktionen till låglöneländer. Även politiken präglades av den nyliberala vågen och världsledare som Ronald Reagan och Margaret Thatcher gick i bräschen när det gäller att öka företagets frihet och försvaga reglerande arbetsvillkor. Ytterst kan prekarisering ses som en effekt av förändringar i kapitalismen som innebär ett näst intill totalt beslagtagande av människors liv, inte bara något som gäller arbetsmarknaden (jfr della Porta et al. 2015).

Samhällsutvecklingen har således inneburit en prekarisering av arbete med alltmer osäkra, instabila och svårförutsägbara arbetsvillkor, och, som framhålls av

Rogers och Rogers (1989), atypiska eller icke standardiserade former av arbete. Tillfälliga anställningar, till exempel i form av projektarbeten, ligger också till grund för ett prekärt arbete (Standing 2011). Oförutsägbarheten gör det svårt för individer att planera sin tillvaro mer långsiktigt samtidigt som de nyliberala villkoren underbygger utvecklingen mot en ökad individualism och personligt ansvar. I linje med Lorey (2010; 2011) går det också att fundera över i vilken grad prekarisering utgör ett politiskt styrinstrument. Nyliberala regeringar kan underbygga en ojämnt fördelad osäkerhet i samhället och på så sätt skapa konkurrens mellan grupper, eftersom konkurrens generellt uppfattas som någonting positivt. Både prekarisering och konkurrens görs till normaltillstånd. Prekarisering kan även betraktas som en diskurs vars ideologiska funktion är att skapa osäkerhet. Denna osäkerhet kan medvetet eller omedvetet nyttjas av arbetsgivare för att skapa oro bland arbetare och för att de ska känna sig osäkra på sin anställning och sina rättigheter (jfr Doogan 2015).

En aspekt eller en följd av prekariseringsprocesser är att vissa grupper, såsom immigranter på arbetsmarknaden, förvandlas till vad som brukar kallas för ”denizens”, det vill säga, någon som arbetar på en plats men inte har tillträde till alla medborgerliga rättigheter. Enligt Standing (2012) handlar medborgerliga rättigheter överhuvudtaget inte längre om medborgare kontra icke medborgare, utan medborgarskap ska ses som ett kontinuum. Migranter har i flera studier beskrivits som extra utsatta på arbetsmarknaden, eftersom de till exempel kan behöva navigera mellan olika rättsliga och sociala kontexter (jfr Sandberg & Pijpers 2015), sakna rätten att befinna sig ett visst land, samt inte ha tillgång till varken ett acceptabelt boende eller en stabil inkomst (Polkowska 2019). Migranternas prekarisering kan också, menar Lovelady (2025), leda till isolationsprocesser som innebär att människor avskiljs från sammanhang, strukturer och gemenskaper.

Vanligtvis har ”prekariatet” använts för den kategori av människor som inte är integrerade på arbetsmarknaden och vars arbetssituation präglas av stor otrygghet (Standing 2011). Det finns dock de som menar att prekarisering drabbar allt fler grupper, även akademiker (Gleerup et al. 2018), och sprider sig alltmer i Nordeuropa. Med termen prekarisering framhålls just det processuella, att osäkerheten eller sårbarheten inte ska betraktas som helt styrd av exempelvis klasstillhörighet, utan som en process som kan drabba olika grupper (Vesalainen Hirslund, Rahbaek Møller & Goldschmidt Salamon 2020) på ett kontinuum av säkra och osäkra positioner – på ett spektrum av prekariatet (Southwood 2011). Det går således inte alltid att identifiera vad som utgör prekarisering *per se*, eftersom det handlar om mångfaldiga och rörliga erfarenheter (Neilson & Rossiter 2008). Även prekariseringens effekter är beroende av social gruppstillhörighet och aspekter som kön, klass, ras och funktionalitet (jfr Dejours et al. 2018).

Hur begreppet prekära arbeten förstås och används kan variera mellan olika länder (Duell 2004), men återkommande är att prekaritet likställs med brist eller avsaknaden av "resurser". Det kan vara brist på stabil anställning, socialt skydd på arbetet, tillit, trygghet, regler och riktlinjer, rimlig inkomst, karriärmöjligheter, kontroll över och säkerhet på arbetet (jfr Kalleberg 2009, 2014; Rogers & Rogers 1989). Prekaritet kan i linje med Duell (2004) analyseras utifrån temporal, organisatoriska, sociala och ekonomiska dimensioner. En organisatorisk dimension kan inbegripa brist på säkerhet och utbildning, men även brist på delaktighet och inflytande. Den temporal dimensionen innefattar brist på trygg anställning, men även brist på tid att utföra arbetsuppgifter på ett sätt som garanterar både säkerhet och kvalitet. Avsaknad av regler och riktlinjer är exempel på en social dimension, medan en ekonomisk dimension syftar på otillräcklig ekonomisk ersättning, till exempel vid övertids- eller merarbete (jfr Polkowska 2019).

Vad som kännetecknat utvecklingen i just byggbranschen är en strävan mot allt kortare byggtider, ett ökat antal underleverantörer, en ökad arbetskraftinvandring med medföljande kommunikationssvårigheter, en fragmentering av arbetet och förlust av arbetsstolthet och kontroll. Detta har bidragit till byggnadsarbetets prekarisering och en sårbarhet som förstärks av alltmer besvärliga väderförhållanden. Väder utgör en viktig aspekt av arbetet inom byggbranschen och extremväder bidrar således till att göra arbetet (än mer) precärt. Den väderrelaterade prekariseringen kan ta sig olika uttryck. Antingen är den direkt, det vill säga arbetarna drabbas direkt av svåra väderförhållanden såsom höga temperaturer, eller så är den indirekt och förstärker andra former av prekarisering, såsom att den bidrar till social prekarisering i form av konflikter.

Arbetsvillkoren i byggbranschen, inte minst med ökad byggstress, och i relation till extremväder, kan också beskrivas som grund för prekarisering i såväl kroppslig som psykologisk och materiell form. Medan kroppslig prekarisering avser de fysiska påfrestningar och risker som arbetet innebär, syftar psykologisk prekarisering på en existentiell sårbarhet som karaktäriseras av en ständigt närvarande osäkerhet (jfr Lorey 2015). Att företag inte erbjuder lämpliga kläder och annan för arbetet anpassad utrustning utgör exempel på materiell prekarisering. Med extremväder görs risker, instabilitet och otrygghet till en till synes oundviklig normalitet som arbetarnas förväntas kunna uthärda och hantera.

Det ska noteras att studien är inriktad på prekarisering utifrån arbetarnas egna berättelser och erfarenheter, det vill säga från ett subjektivt perspektiv, vilket är betydelsefullt med tanke på det prekära arbetets normalisering (jfr Newlands 2022). Samtidigt menar jag, som framgått ovan, att berättelserna sammantagna är betydelsebärande bortom det subjektiva.

Direkt prekarisering

I intervjuer såväl som i enkätsvar berättar byggnadsarbetarna om de konsekvenser som klimatförändringarna har för samhällslivet i stort och för arbetslivet. Som exempel nämner de större mängder nederbörd, översvämningar, torka, jordskred, stormar, bränder, människor på flykt, ökade samhällskostnader, hastiga väderomslag, minskad biologisk mångfald och övergödning av sjöar och vattendrag:

Extremt väder förstör infrastrukturen i samhället. Dagvatten klarar inte av vattenmängden. Vindar stoppar arbete och värmen är hemsk att jobba i. Floder svämmar över, havsnivån höjs (Enkätsvar 33).

Som framgår av citatet anses klimatförändringar och tillhörande extremväder ha betydande konsekvenser för samhälle och arbete. En majoritet av forskningspersonerna berättar också om vad höga temperaturer, hårda vindar och mycket nederbörd har för omedelbara följder för arbetssituationen. Detta kan förstås i termer av direkt prekarisering eller en omedelbar utsatthet, vilket inte minst är kopplat till höga temperaturer: "Man svettas floder, utmattning, uttorkning, huvudvärk. Allmänt jobbigt" (Enkätsvar 33). Liknande uttalanden framkommer i intervjuerna:

Jag tycker att man blir ju matt framför allt, svårt att tänka klart, lättare göra misstag. Så mycket – precis som vi var inne på tidigare med arbetsmiljö – det är ju farliga moment vi gör nästan jämt om man inte har rutiner för det. Och är man då lite trött och avtrubbad då är det ju lätt att det sker en olycka eller i värsta fall ett dödsfall (IP 2).

Här berättas om vad det innebär att arbeta vid höga temperaturer och forskningspersonerna betonar de ansträngningar och påfrestningar som det innebär. Generellt uppvisar berättelserna, som nämndes ovan, många likheter och en majoritet av forskningspersonerna framhåller såväl de fysiska prövningar som de risker som värmeböljor leder till. Vad gäller risker handlar det om allt från att arbetarna blir brända av solen och får värmeexem till att de tappar koncentrationsförmåga, vilket kan medföra olyckor: "Vid arbeten utomhus i direkt solljus, t.ex. grundarbeten och fasad/takarbeten, kan det bli så varmt så man kan inte tänka ordentligt. Detta kan leda till olyckor" (Enkätsvar 137).

Hårda vindar ställer också till med problem i arbetet. De gör det svårare, menar forskningspersonerna, med takarbeten och att jobba på byggnadsställningar. Det sägs också att det är ansträngande att arbeta utomhus i konstant vind och att olycksrisken ökar: "Kan vara svårt och rent livsfarligt att lyfta material i hård vind samt väldigt hög köldfaktor på vintern så det är väldigt

svårt att klä sig tillräckligt bra” (Enkät svar 39). Det talas även om risker med material som blåser omkring: ”Avspärningar blåser omkull. Material virvlar runt” (Enkät svar 22). Det händer dessutom att människor skadas allvarligt:

Jag har vid två tillfällen varit med om plåt som har blåst till. På grund av att vi innan, innan vi hann säkra något. Då blåser plåten till och folk får den på sig och vid ett tillfälle så blev det ganska rejält. Han skars ju ganska rejält i ansiktet så att ambulans och så där ... (IP 3).

Hårda vindar sägs innebära merarbete och ökade fysiska ansträngningar eftersom: ”Allt måste fästas så det inte blåser iväg” (Enkät svar 49). Extremväder kan utifrån det ovanstående beskrivas som grund för direkt prekarisering i form av en omedelbar fysiologisk och psykologisk utsatthet som underbygger arbetets osäkerhet och försvårar arbetarnas dagliga värv.

Som nämnts har prekariseringen – som den kommer till uttryck i intervjuer och enkät svar – även en materiell dimension. Denna blir tydlig när forskningspersonerna berättar om hur materiella omständigheter kan försvåra arbetet. Ett problem gäller kläder: ”På sommaren, kan det bli olidligt varmt med all skyddsutrustning/kläder man behöver ha” (Enkät svar 208). Att regler sätter stopp för arbetarna själva att anpassa klädseln ses också som ett bekymmer: ”Nu är jag i ett projekt på ett pappersbruk där vi inte tillåts att jobba i shorts/t-shirt och måste ha heltäckande klädsel. Svårt att hitta bra alternativ till bra klädsel” (Enkät svar 249). Materiella problem omtalas vidare i termer av att batteridrivna verktyg går sönder vid stora regnmängder och att verktygen är temperaturkänsliga och tar skada vid både höga temperaturer och stark kyla. Även detta bidrar till arbetarnas utsatthet eftersom det innebär merarbete och fördröjningar i arbetet. Sammantaget leder de kroppsliga, psykologiska och materiella effekterna av besvärliga väderförhållanden till en utvidgning av arbets- tets osäkerhetsdimension.

Inledningsvis nämndes att prekarisering kan förstås i termer av brist (jfr Kalleberg 2009; 2014; Rogers & Rogers 1989), och här handlar brist om avsaknaden av sådant som kan skydda arbetarna och underlätta arbetet vid höga temperaturer, hårda vindar och mycket nederbörd. Den typen av åtgärder skulle till exempel kunna vara att man tar siesta mitt på dagen, att arbetet stoppas (tillfälligt) i större utsträckning än vad det gör idag, att utrustning, verktyg och kläder anpassas till olika väderförhållanden, att nyanställda får längre inskolning i arbetet samt att arbetet utförs vid andra tidpunkter på dygnet (jfr Edmond 2023). Vidare skulle kortare arbetsdagar eller kortare arbetsveckor inte bara vara ett sätt att skydda arbetarna, eftersom en sådan åtgärd också kan – som har diskuterats av King och van den Bergh (2017) – vara ett sätt att bromsa klimatförändringarna genom mindre utsläpp.

Indirekt prekarisering

Förutom en direkt väderrelaterad prekarisering går det också att identifiera en indirekt variant som innebär att extremväder förstärker andra dimensioner av prekarisering. Det gäller en social, en organisatorisk, en ekonomisk och en temporal dimension. Den första, den sociala, (jfr Duell 2004) kommer till uttryck när arbetarna påpekar att det saknas regler för arbete under vissa (väder)förhållanden. Forskningspersonerna betonar vikten av tydliga och explicita regler, inte bara riktlinjer, för när arbetet ska avbrytas vid höga temperaturer (t.ex. Enkät svar 92). En betongarbetare fick frågan om arbetsplatsen är förberedd på och utrustad för att hantera höga temperaturer: ”Nej, nej, nej, det är alltså det finns, det finns ju inga mig veterligen såna regler som efterlevs” (IP 6). En social dimension av prekarisering framkommer även när forskningspersonerna berättar om hur de drabbas av irriterade arbetsgivare och kunder, ibland i form av rena anklagelser och konfliktartade situationer. En rörmokare (IP 1) berättade om hur privatkunder har blivit upprörda när han tagit med sig en fläkt till arbetsplatsen för att göra arbetet mer uthärdligt vid utdragna värmeböljor. En kund var mycket irriterad över att han skulle behöva betala för den el som fläkten förbrukade. Konflikter har också uppstått vid takläggning under värmeböljor (IP 4). Takpappen smälter och går sönder om den beträds, vilket har försenat arbetet och gjort kunder upprörda över förhöjda kostnader.

Med allt fler arbetsmigranter som inte får tillräcklig utbildning eller introduktion i arbetet, och som varken talar svenska eller engelska, uppstår enligt forskningspersonerna kommunikationsproblem. Tillsammans med tilltagande personalomsättning kan detta innebära att det blir svårare att nå fram med information om vad som gäller arbete vid svåra väderförhållanden – såsom att lyft med kran måste stoppas vid hård vind – vilket leder till att risken för olyckor ökar. Det sägs också att sammanhållningen och solidariteten mellan arbetarna minskar.

En organisatorisk dimension av prekarisering handlar om att många företag har en hierarkisk struktur som innebär att arbetarnas möjligheter till inflytande och medbestämmande är begränsade (jfr Duell 2004) – även om det kan variera mellan olika företag. En intervjuerson berättade om arbetsgivare som pekar med hela handen och som inte är intresserad av dialog, till exempel när det gäller vilken utrustning som ska användas:

De finns ju företagare som säger så här: ”sitt ner och håll käften, gör som jag säger. Det här får du, de här grejerna ska du använda”. Dinosauriegrejer som han köpte när han alltså startade bolaget för 20 år sedan som är hemska att hålla på med jämfört med moderna grejer (IP 4).

Den ekonomiska dimensionen av prekarisering (jfr Duell 2004) är inte direkt uttalad för de arbetare som har fast anställning och månadslön. Det förekommer

dock också ackordslöner, vilka direkt påverkas av extremväder. Exempelvis framhålls att de anställda har förlorat i lön när det har varit så besvärligt väder att de haft svårt att överhuvudtaget ta sig till arbetsplatsen. Produktionen sägs också minska vid svåra väderförhållanden. Exempelvis kan mycket tid gå åt till att skotta bort så mycket snö att det överhuvudtaget går att starta det egentliga arbetet. Det berättas om att arbetare har blivit skuldbelagda av arbetsgivare för att arbetet har fördröjts, till exempel på grund av svåra väderförhållanden:

... om projektet inte håller på att gå ihop rent ekonomiskt så blir det väldigt tydligt att de [cheferna] tycker att det är liksom deras pengar man slarvar bort eller att ”det är mina pengar som går åt till det här nu när jag liksom får lägga på 20% på din insats” (IP 8).

En temporal dimension av prekarisering (jfr Duell 2004) avspeglas i berättelser om allt kortare byggtider, tilltagande byggstress, fler (tillfälliga) underleverantörer och språksvårigheter med migrantarbetare som innebär att arbetet tar längre tid. Speciellt framhålls detta med byggstress som får psykologiska konsekvenser, riskerna ökar, kvaliteten på arbetet försämras och arbetarnas skuldbeläggs av arbetsgivare vid förseningar. Här upplevs extremväder ha en avgörande betydelse, eftersom det innebär att arbetet kan ta avsevärt mycket längre tid, vilket späder på byggstressen ytterligare.

Den indirekta prekariseringen som förmedlas i materialet kan således också förstås i termer av ökad brist. Det gäller till exempel brist på regler och riktlinjer samt rättigheter och skydd (jfr Kreshpaj et al. 2020) vid arbete under svåra väderförhållanden. Vidare handlar det om brist på solidaritet och sammanhållning mellan arbetarna på grund av arbetets förändrade villkor (till exempel med allt fler underleverantörer som bara tar ansvar för vissa specifika arbetsmoment) samt avsaknad av förståelse för de svårigheter som föreligger. Utebliven ersättning på grund av besvärliga väderförhållanden kan också förstås i termer av brist på ekonomisk trygghet.

Indirekt prekarisering var en ständigt närvarande aspekt av berättelserna om byggnadsarbete vid besvärliga väderförhållanden. Det går att tala om prekarisering som ett görande av osäkerhet eller, i vidare mening, som förekomsten av en existentiell sårbarhet som inte alltid har en identifierbar orsak. Prekarisering kan således – i linje med Southwood (2011) – ses som en process där en uppsättning av olika osäkerhetsfaktorer eller olika osäkerhetsdimensioner samverkar.

Prekarisering genom anpassning

Den utsatta arbetssituationen, och den belastning som besvärliga väderförhållanden innebär, leder enligt materialet till olika anpassningsstrategier eller

copingstrategier, det vill säga strategier för att motverka eller skydda sig mot (olika effekter av) besvärliga väderförhållanden (jfr Numfam et al. 2018). Dessa strategier kan vara av både proaktiv och reaktiv art (jfr Odonkor & Adams 2022), men det senare tycks vara vanligast; det handlar om åtgärder som vidtas när vädret så kräver, inte i förebyggande syfte. Exempelvis berättar forskningspersonerna att de försöker ta paus oftare och dricka mycket vätska när det är varmt: ”Då vi jobbar fysiskt med kroppen och måste bära arbetskläder så om det blir extremt hög värme så kan man [bara] jobba i kortare perioder för att sedan behöva söka skydd och dricka” (Enkät svar 217). Men det finns en gräns för hur mycket man kan dricka och en del upplever att vätska inte hjälper i längden. Det händer också att de kyler ned sig med hjälp av AC:n i den egna bilen eller företagets bilar – vilket också är ett exempel på en anpassning med negativ klimateffekt. Som påpekats av Juhola et al. (2016) kan anpassningsstrategier, även sådana som har goda intentioner, ha oönskade effekter, såsom exploatering och negativ klimat- och miljöpåverkan.

Forskningspersonerna berättar vidare att de vid värmeböljor använder vatten för att kyla ner kroppen och om möjligt tar de på sig tunna och luftiga kläder. Är det mycket nederbörd används regnkläder och skyddskläder, och täta klädbyten är en strategi för att kunna hålla sig torr. Det berättas också att man om möjligt undviker att gå på höga ställningar och tak på grund av risken för att halka. Det sistnämnda är dock inte självklart. Är det tidspress förekommer det att arbetare bryter mot regler och rekommendationer. Vid hårda vindar har det, enligt forskningspersonerna, hänt att anställda arbetsvägrat då överordnade inte vidtagit tillräckliga skyddsåtgärder, till exempel inte avbrutit arbetet trots betydande risker. Det framhålls också att anpassningar till väderleken oftast sker på personalens egna initiativ, inte arbetsgivarens. Många av de anpassningar som framkommer i materialet har identifierats i andra studier (se Habibi et al. 2024 för översikt).

Men trots att de anpassningsstrategier som förmedlas i materialet kan underlätta i stunden, så är en konsekvens också att de indirekt bidrar till olika dimensioner av prekarisering. Det gäller en temporal dimension, eftersom anpassningar innebär att arbetet tar längre tid att utföra. Sådan anpassning kan också bidra till prekariseringens sociala dimension, eftersom ett fördröjt arbete kan leda till missnöje från kunders eller företagsledningens sida. Att arbetet tar längre tid att utföra innebär vidare att anpassningar kan bidra till en ekonomisk dimension av prekarisering, speciellt vid ackordarbete eftersom ersättningen minskar. Sammanfattningsvis kan sägas att de klimatanpassningsstrategier som gestaltas i intervjuberättelserna och enkätsvaren är temporära och, som nämndes ovan, reaktiva – de utgör inte långsiktiga lösningar på en väder- och klimatrelaterad prekaritet. Detta kan i sig underbygga en osäkerhet eftersom arbetarna blir medvetna om att problemen kommer att kvarstå. De är också strategier som är individuella, både i

bemärkelsen att de är individens ansvar och att det huvudsakligen är individen som gynnas. Detta är ett exempel på hur ansvar förskjuts till arbetare på ett sätt som både innebär att företagen slipper ta ansvar och ytterligare bidrar till arbetares utsatthet.

Avslutande reflektion

Materialet förmedlar en samstämmig bild av hur besvärliga väderförhållanden påverkar byggnadsarbetare och byggnadsarbete. Intervjuutskrifter och enkätsvar beskriver på likartade sätt erfarenheter av utsatthet, sårbarhet och osäkerhet. Tar man dessa berättelser på allvar blir det nödvändigt att reflektera över vilka åtgärder som kan förbättra arbetsvillkoren. Här framstår arbetarnas möjligheter att utöva ett kollektivt agentskap som centrala för att driva fram investeringar och skyddsåtgärder som motsvarar de krav som ett förändrat klimat ställer.

Då är det kanske inte tillräckligt med en stark lokal eller nationell fackföreningsrörelse. Klimatförändringarna är globala till sin natur, och det kan därför krävas utökade samarbeten på internationell facklig nivå (jfr Kalleberg 2009). Mot detta talar dock den gradvisa försvagning som präglar såväl den svenska som den internationella fackföreningsrörelsen sedan 1980-talets nyliberala omvandling. Denna försvagning har drivits av en kombination av strukturella, ekonomiska och institutionella förändringar (Jackson 2016). Särskilt framträdande är den sjunkande organisationsgraden (Danielsson Öberg 2026), som successivt har urholkat fackens kollektiva förankring och politiska inflytande. Globalisering, finansialisering och EU-integration, centrala komponenter i nyliberal omvandling, har ytterligare bidragit till denna maktförskjutning genom att stärka kapitalet i förhållande till arbetarrörelsen. Samtidigt har ökad marknadsorientering och privatisering försvagat fackens traditionella roll i arbetsmarknadens styrning. Välfärdsstatens gradvisa återgång har dessutom tvingat fackförbund att ta ett större socialpolitiskt ansvar. Utöver detta har fackens politiska inflytande försvagats genom en mindre tydlig koppling mellan fackmedlemskap och vänsterorienterade partier, vilket reducerar fackens politiska kraft (jfr Barca 2024). Sammantaget visar denna utveckling att fackföreningsrörelsens försvagade ställning bör förstås som en utdragen mångdimensionell process som drivs av neoliberal policyförändringar och som bidrar till arbetets prekarisering.

Författarpresentation

Bo Nilsson är professor i etnologi vid Umeå universitet. Hans nuvarande forskning handlar om hur olika yrkesgrupper påverkas av klimatförändringar och tillhörande extremväder. Tidigare forskning har varit inriktad mot till exempel genus, speciellt maskulinitet, brottsoffer, betydelser av plats, digital politik, postsanning och tiggeri.

Källförteckning

- Aftonbladet (2026). "Tiotusentals villaägare drabbades av extremväder". *Aftonbladet* 261201.
- Acharya, Payel, Boggess, Bethany & Zhang, Kai (2018). Assessing Heat Stress and Health among Construction Workers in a Changing Climate: A Review. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 15, 247. doi:10.3390/ijerph15020247
- Barca, Stefania (2024). *Workers of the earth: Labour, ecology and reproduction in the age of climate change*. London: Pluto Press.
- Bhaskar, Roy [1975] (2008). *A Realist Theory of Science*. London: Routledge.
- Bhaskar, Roy [1979] (1998). *The Possibility of Naturalism: A Philosophical Critique of the Contemporary Human Sciences*. London: Routledge.
- Bodén, Daniel (2023). *Från vällingklocka till minutjakt: Övervakning och styrning av arbetet från dagsverken till gigekonomi*. Södertörns högskola.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 32(2), 77–101.
- Britton, Carla, Lynch, Charles F, Ramirez, Marizen, Torner, James, Buresh, Christopher, Peek-Asa, Corinne (2013). Epidemiology of injuries to wildland firefighters. *American Journal of Emergency Medicine*, 31, 339–345.
- Conradsson, Birgitta (1988). *Kontorsfolket. En etnologisk studie av livet på kontor*. Stockholm. Nordiska Museet.
- Copernicus (2024). European State of the Climate 2023. Copernicus Climate Change Services ([https://climate.copernicus.eu/sites/default/files/custom-uploads/ESOTC%2023/Summary_ESOTC2023.pdf](https://climate.copernicus.eu/sites/default/files/custom-uploads/ESOTC%202023/Summary_ESOTC2023.pdf) (avläst 241212)).
- Dagens Industri (2020). Klimatrisk skrämmar iväg försäkringsbranschen (Jakobsson, Josefin). *Dagens Industri*, 200922.
- Danielsson Öberg, Anna (2026). LO minskar – men inte i samma takt som tidigare. *Dagens Arena*, 260305. (<https://www.dagensarena.se/opinion/lo-minskar-men-inte-samma-takt-som-tidigare/>, avläst 260305.)
- Dejours, Christophe, Deranty, Jean-Philippe, Renault, Emmanuel & Smith, Nicholas H. (2018). *Return of work in critical theory – Self, Society, Politics*. Columbia: Columbia University Press.
- della Porta, Donatella, Hanninen, Sakari, Siisiainen, Martti, Silvasti, Tina (2015). *The new social division. Making and Unmaking Precariousness*. London: Palgrave Macmillan. doi: 10.1057/9781137509352
- Doogan, Kevin (2015). Precarity – Minority Condition or Majority Experience? I: della Porta, Donatella, Hanninen, Sakari, Siisiainen, Martti, Silvasti, Tina (red), *The new social division: making and unmaking precariousness*. London: Palgrave Macmillan.
- Duell, Nicola (2004). *Defining and assessing precarious employment in Europe: A review of main studies and surveys*. Discussion Paper. Munich: Economix Research & Consulting.
- Ehn, Billy (1981). *Arbetets flytande gränser*. Stockholm: Prisma.
- Edmond, Charlotte (2023). Extreme heat is forcing Spain's outside workers to shift their hours. *World Economic Forum* (<https://www.weforum.org/stories/2023/08/climate-crisis-extreme-heat-work-hours/>, avläst 251216)

- Forte & Formas (2021). *Grön omställning och Arbetsliv. Kunskapsläge och fortsatta forskningsbehov*. Stockholm: Formas; Forte.
- Gleerup, Janne, Nielsen, Birger Steen, Olsén, Peter & Warring, Niels (2018). Prekarisering og akademisk arbejde. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 20(1), 9–29. <https://doi.org/10.7146/tfa.v20i1.108195>
- Habibi, Peymaneh, Razmjouei, Jaleh, Moradi, Amirhossein, Mahdavi, Farank, Fallah-Aliabadi, Saeed & Heydari, Ahad (2024). Climate Change and Heat Stress Resilient Outdoor Workers: Findings From a Systematic Literature Review. *BMC Public Health*, 24, 1711. Available from: <https://doi.org/10.1186/s12889-024-19212-3>
- Harvey, Celia A, Saborio-Rodríguez, M-Ruth, Martínez-Rodríguez, Milagro R & Viguera, Bárbara (2018). Climate change impacts and adaptation among smallholder farmers in Central America. *Agric & Food Secur* 7, 57. <https://doi.org/10.1186/s40066-018-0209-x>
- Jackson, Ben (2016). Neo-liberalism, labour and trade unionism. I: K. Birch, J. MacLeavy & S. Springer (red), *The Routledge Handbook of Neo-Liberalism*. London: Routledge, s. 262–270.
- Juhola, Sirkku, Glaas, Erik, Linnér, Björn-Ola & Neset, Tina-Simone (2016). Redefining maladaptation. *Environmental Science & Policy*, 55, 135–140.
- Kalleberg, Arne L. (2009). Precarious work, insecure workers: Employment relations in transition. *American Sociological Review*, 74(1), 1–22. <https://doi.org/10.1177/00031224090740010>
- Kalleberg, Arne L. (2014). *Measuring Precarious Work. A working paper of the EINet Measurement Group*. Chicago: University of Chicago School of Social Service Administration.
- Kreshpaj, Betina, Orellana, Cecilia, Burström, Bo, Davis, Letita, Hemmingsson, Tomas, Johansson, Gun, Kjellberg, Katarina, Jonsson, Johanna, Wegman, David H & Bodin, Theo (2020). What is precarious employment? A systematic review of definitions and operationalizations from quantitative and qualitative studies. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*, 46(3), 235–247. doi: 10.5271/sjweh.3875
- King, Lewis C & van den Bergh, Jeroen CJM (2017). Worktime reduction as a solution to climate change: Five scenarios compared for the UK. *Ecological Economics*, 132, 124–134. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2016.10.011>
- Leon, Kyla A, Hyre, Amanda D, Ompad, Danielle, Desalvo, Karen B & Muntner, Paul (2007). Perceived stress among a workforce 6 months following hurricane Katrina. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 42, 1005–1011.
- Lindqvist, Mats (2017). Lean production, nyliberalism och ny kapitalism. *Kulturella Perspektiv*, 26, 25–31.
- Lorey, Isabell (2010). Becoming common. Precarization as political constituting. *E-flux journal*, #17 june-august.
- Lorey, Isabell (2011). Governmental precarization. <https://transversal.at/transversal/0811/lorey/en> (avläst 251208)
- Lorey, Isabell (2015). *State of insecurity. Government of the precarious*. London: Verso.
- Lovelady, Astrid Stampe (2025). ”Det er svært at vokse her”. Prekarisering og isolationsprocesser blandt landbrugs-migranter i Danmark. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 27(1), 18–32.
- Lundgren, Britta (1990). *Allmänhetens tjänare: Kvinnlighet och yrkeskultur i det svenska postverket*. Stockholm: Carlsson.
- Lundgren Kownacki, Karin (2018). *The heat is on: Evaluation of work place heat stress under a changing climate*. Lund: Lunds universitet.
- Lundin, Susanne (1992). *En liten skara äro vi. En studie av typografer vid 1900-talets första decennier*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Martinsson, Lena (2006). *Jakten på konsensus: Intersektionalitet och marknadsekonomisk vardag*. Malmö: Liber.
- Mills, Evan (2003). Climate change, insurance and the buildings sector: Technological synergisms between adaptation and mitigation. *Building Research and Information*, 31(3), 257–277.
- Neilson, Brett & Rossiter, Ned (2008). Precarity as a political concept, or, Fordism as exception. *Theory, Culture & Society*, 25(7–8), 51–72. doi: 10.1177/0263276408097796.
- Newlands, Gemma (2022). Anthropotropism: Searching for recognition in the Scandinavian gig economy. *Sociology*, 56(5), 821–838. doi: 10.1177/00380385211063362.
- Nilsson, Gabriella & Sjöstedt Landén, Angelika (2017). Arbetslivsetnologi: Professioner i nyliberala organisationer. *Kulturella Perspektiv*, 26, 2–7.
- Nunfam, Victor Fannam, Adusei-Asante, Kwadwo, Van Etten, Eddie John, Oosthuizen, Jacques & Frimpong, Kwasi (2018). Social impacts of occupational heat stress and adaptation strategies of workers: A narrative synthesis of the literature. *Science of The Total Environment*, 643, 1542–1552.
- Odonkor, Stephen T & Adams, Samuel (2022). Climate change-mediated heat stress vulnerability and adaptation strategies among outdoor workers. *Climate and Development*, 14(7), 591–599. doi: 10.1080/17565529.2021.1954867
- Opperman, Elespeth, Strengers, Yolande, Maller, Cecily, Rickards, Lauren & Brearley, Matt (2018). Beyond threshold approaches to extreme heat: Repositioning adaptation as everyday practice. *Weather, Climate, and Society*, 10, 885–898.
- Polkowska, Dominika (2019). New dimensions of precarious work among migrants: A qualitative meta-analysis of current research. *Asian and Pacific Migration Journal*, 28(4), 440–456. <https://doi.org/10.1177/0117196819890502> (Original work published 2019)
- Rodgers, Gerry & Rodgers, Janine, (red) (1989). *Precarious jobs in labour market regulation: The growth of atypical employment in Western Europe*. Geneva: International Institute for Labour Studies.
- Sandberg, Marie & Pijpers, Roos (2015). Doing borderwork in workplaces: Circular migration from Poland to Denmark and the Netherlands. I: van der Velde, M. & van Naerssen, T. (red), *Mobility and migration choices: Thresholds to crossing borders*. Surrey: Ashgate, s. 185–198.
- Smith, Christian (2011). *What is a person? Rethinking humanity, social life, and the moral good from the person up*. Chicago: University of Chicago Press.
- Southwood, Ivor (2011). *Prekaritet 2.0*. Hägersten: Tankekraft.
- Standing, Guy (2011). *The precariat: The new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.
- Standing, Guy (2012). The precariat: From denizens to citizens? *Polity*, 44(4), 588–608.
- Vesalainen Hirslund, Dan, Rahbæk Møller, Julie, Goldschmidt Salamon, Karen Lisa (red) (2020). *Prekarisering uden grænser*. København: Københavns universitet.

- Wedawatta, Gayan, Ingirige, Bingunath, Jones, Keith & Proverbs, David (2011). Extreme weather events and construction in SMEs: Vulnerability, impacts, and responses. *Structural Survey*, 29, 106–119.
- Wikdahl, Magnus (1992). *Varvets tid. Arbetarliv och kulturell förändring i en skeppsbyggerstad*. Stockholm: Gidlund.
- Xiang, Jianjun, Bi, Peng, Pisaniello, Dino, Hansen, Alana & Sullivan, Thomas (2014). Association between high temperature and work-related injuries in Adelaide, South Australia, 2001–2010. *Occupational & Environmental Medicine*, 71(4), 246–252.

Empiriskt material

Inspelade intervjuer med 16 byggnadsarbetare i Sverige. Enkät svar från 250 byggnadsarbetare i Sverige.

Internet

SMHI (u.å.). Framtidens klimat. www.smhi.se (avläst 251201).

Världsnaturfonden (2023). Året som gått 2023 <https://www.wwf.se/om-oss/aret-som-gatt/arsoversikt-2023/> (avläst 251209).

Citera den här artikeln: Bo Nilsson. 2026. Prekarisering genom klimatförändringar: Byggnadsarbetares erfarenheter av extremväder. *Kulturella Perspektiv*, vol. 35. Tema: Klimatomställningar, s. 1–9. DOI: 10.54807/kp.v35.63252

Mottagen: 13 januari 2026 **Accepterad:** 18 mars 2026 **Publicerad:** 27 mars 2026

Copyright: © 2026. Författaren/författarna. Detta är en Open Access-artikel som distribueras enligt Creative Commons, licens CC-BY 4.0, som tillåter obegränsad användning, distribution och reproduktion i samtliga medieformat, förutsatt att ursprunglig(a) författare och källa uppges. Se <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Kulturella Perspektiv — Svensk etnologisk tidskrift, ISSN 1102-7908, är en expertgranskad Open Access-tidskrift som publiceras av Föreningen Kulturella Perspektiv.

OPEN ACCESS 